

Opdragelse med eller uden Gud

- Forholdet mellem humanistisk og kristen opdragelse, eksemplificeret ved Jesper Juuls: Dit kompetente barn.

Af Carsten Hjorth Pedersen

Artiklen blev første gang bragt i "Missionsvennen" november 1999

Den humanistiske tradition har givet os meget godt. Tænk på bevægelser som Røde Kors og Børns Vilkår. Humanismen har været med til at forbedre menneskers forhold legemligt, mentalt og socialt, for humanismens projekt er - med mennesket i centrum - at arbejde for menneskelig frihed, værdighed og retfærdighed. Nogle hævder, at humanismen er en sekulariseret form for kristendom, hvor Guds-dimensionen er skåret bort og næstekærlighedsdimensionen er blevet tilbage. Men det bliver også humanismens akilleshæl: Den enten benægter eller ser bort fra det mest fundamentale i tilværelsen, nemlig Gud.

Svag i sandhedsspørgsmål

Også i opdragelsesmæssig henseende har humanismen spillet en stor rolle. Ja, forskellige former for humanistisk opdragelsestænkning må siges at være dominerende i dag. Disse retninger kan også kristne lære en del af.

Men også humanistisk opdragelsestænkning lider af humanismens grundlæggende svaghed: Man glemmer eller underpointerer selve tilværelsens krumtap: Gud. Det vil sige, man udelukker ikke altid Gud, for det er legitimt for det enkelte menneske, som er troende, at tænke Gud med i sin pædagogik. Der er kort sagt plads til en subjektiv Gud i det humanistiske livssyn; men der er ikke plads til en objektiv Gud, som fx taler sine bindende bud til mennesker til alle tider, på alle steder og i alle situationer. Humanistisk opdragelsestradition er svag i sandhedsspørgsmålet. Derfor er det vigtigt for kristne at kunne sortere.

En repræsentant for humanistisk inspireret opdragelsestænkning i disse år er familierapeut Jesper Juul, som bl.a. har skrevet "Dit kompetente barn". Dette er ikke en anmeldelse af denne bog, men jeg lader mig udfordre af nogle af tankerne fra bogen både i tilslutning, afvisning og korrektion.

Barnet som nærmeste næste

Det er vigtigt at fastholde, at barnet er et fuldværdigt medmenneske. Det gør Jesper Juul. Det er nemlig en fare for voksne, som bærer synd og magtbrynde dybt i hjertet, at misbruge deres position til i en eller anden grad at knække barnets selvfølelse.

Sagt med kristen sprogbrug: Barnet er opdragerens nærmeste næste. Dette indebærer, at opdragerens gøren og laden skal være til gavn for barnet. Barnet er ikke blot en anledning til at få afleveret et korrekt - måske kristeligt - budskab. Barnet er medmenneske og må mødes som sådan. Barnet er ikke en neutral flaske, der skal proppes et indhold i, ej heller en hundehvalp, der skal dresseres. Opdrageren må derfor grundlæggende antage barnets perspektiv. Det betyder, at den

voksne i mødet med barnet må være lyttende og spørgende efter barnets sande behov og villig til at korrigere adfærd og metoder ud fra, hvad der tjener barnet.

At stå til tjeneste for barnet indebærer selvsagt ikke, at barnet altid føjes. En kristen opdrager ved, at også barnet er mærket af synd og fald og *ikke altid* kender sit eget bedste. Derfor sætter opdrageren dét igennem, som gavner barnet - også selv om barnet yder modstand.

Barnet er desuden social kompetent. Dets kommunikation vil altid sige den voksne noget. Dette har noget at gøre med at tage det mindreårige medmenneske alvorligt og møde det positivt med en forventning om, at det gerne vil samarbejde. Det drejer sig grundlæggende om at møde barnet med tillid, frem for med mistillid.

Dette indebærer også en ægte og sund respekt for barnet og dets grænser. Selv små børn har krav på at have nogle rum i sindet, hvor den voksne ikke maser sig ind, før man er inviteret. For barnet såvel som den voksne er det vigtigt at kunne markere sine egne grænser, og at modparten respekterer dem. Her er der givetvis en sammenhæng mellem, at den voksne respekterer barnets grænser og, at barnet lærer at respektere den voksnes grænser. Dette giver ikke sig selv. Det er tværtimod et livslangt projekt både at lære at sætte grænser og at respektere andres.

Ikke desto mindre er det også her, et kristent livssyn adskiller sig fra fx et humanistisk. For *Gud* har givet nogle grænser og normer, som vi voksne skal bøje os for, og som vi har til opgave at lære vore børn at bøje sig for.

Lydighed og autoritet for livet skyld

I kristen opdragelse er der en instans over både børn og voksne, nemlig Gud, som har skabt og opretholder os alle. Han har sat nogle normer i tilværelsen, som vi alle må bøje os for at få et godt liv. For Gud, som kender både børn og voksne bedst, ved også, hvad der er bedst for os. I sit Ord, Bibelen har Gud ikke givet færdige opskrifter på alle mulige konkrete opdragelsesspørgsmål, men han har givet os nogle faste holdepunkter, som står på livets side, og som både børn og voksne må leve ud fra for at leve sandt og godt med hinanden. Lad os nævne nogle af de vigtigste.

Respekten for Gud og medmennesket er grundlæggende. Hvor humanismen kun vil tale om en respekt for andre mennesker, så taler Guds ord om en nøje kobling mellem respekten for Gud og respekten for medmennesket. Særligt klart står det i det dobbelte kærligheds bud: Du skal elske Gud, og du skal elske din næste. De to kan ikke løsrives fra hinanden. Sammenhængen mellem respekten for Gud og respekten for næsten, indebærer også, at det, Gud siger om forholdet mellem børn og voksne, er mere tungtvejende end alverdens gode pædagogiske teorier.

Det fjerde bud

Et af de grundlæggende bibelske udsagn om forholdet mellem børn og forældre er det fjerde bud: ”Ær din far og din mor” (2 Mos 20,12). Hermed er der sagt mange vigtige ting om opdragelsen. Respekten er på ny understreget, og til den hører fx ærligheden. Man kan kun ære andre ved at være ærlig over for dem – både om positive og negative forhold. Det fjerde bud markerer desuden, at forældrene har en særlig status i barnets liv. For vi skal elske alle mennesker, men altså tillige ære vore forældre.

Ny Testamente tydeliggør det fjerde bud. ”Børn, adlyd jeres forældre i Herren; for det er ret og rigtigt,” og til forældrene: ”gør ikke jeres børn vrede, men opdrag dem med Herrens tugt og formaning” (Ef 6,1 og 4). Her er flere ting, som må uddybes:

I det bibelske univers er det ikke bare legitimt, men nødvendigt at tale om *opdragelse*. Megen nyere pædagogisk litteratur vil slet ikke vide af dette ord. Men som i så mange andre sammenhænge er der også her et ord, som på ny må fyldes med sit positive indhold. Opdragelse handler om at drage op – ikke til mig personligt som voksen. Opgaven er ikke, at børnene skal være i min lomme og kommer til at ligne mig mest muligt. Det, de skal op-drages til, er højere mål og værdier, som også står over den voksne. I sidste ende er det Guds gode vilje åbenbaret i de tre store befalinger: Kulturbefalingen, ti-buds-befalingen og missionsbefalingen.

To andre ord er fyord i megen humanistisk opdragelsesteori: *lydighed* og *autoritet*. Men disse ord er grundlæggende, når vi taler om kristen opdragelse. Forældre m.fl. er autoriteter for børnene – fordi Gud har *sat* dem til at være det, og fordi de *er* det i kraft af større viden, livserfaring og overblik. At være en autoritet er ikke det samme som at være autoritær. Den sande autoritet har nemlig respekt for barnet og dets behov. Den sande autoritet er barnets tjener ved at hæmme nogle onde og fremme nogle gode forhold i barnets liv.

Deraf følger barnets lydighed. ”Børn, adlyd jeres forældre i Herren.” Det indebærer ikke ”kadaver-lydighed”, hvor man aldrig må spørge og aldrig få en god forklaring på en regel. Men barnet skal være lydigt, og den voksne må forvente lydighed – både når der er tid til at forklare og når der ikke er; både når barnet forstår begrundelsen og når det ikke gør.

Kristen opdragelse gør altså brug af et vist mål af ydrestyring. Det særlige ved opdragelsessituationen er nemlig, at der skal ske en udvikling fra ydre-styring til indre-styring, således at det lille barn opdrages med megen ydre-styring og lidt indrestyring, mens det er omvendt for den unge. Se modellen her på siden.

Lydigheden har imidlertid en grænse. For Gud står over både børn og voksne. ”Man bør adlyde Gud mere end mennesker” (ApG 5,29). Det gælder også forældre. Bibelen udsteder ingen blankocheck til voksne. Disse formaner tværtimod til rimelighed og tålmodighed: ”I må ikke tirre jeres børn, så de mister modet” (Kol 3,21). Idealer er altså rimelige forældre og lydige børn. Men da alt dette forgår i syndens verden, må vi tilføje: Forældre og børn som praktiserer gensidig tilgivelse.

Ny bog om børneopdragelse

I oktober 1999 udkom en god kristen bog om børneopdragelse, skrevet af Kari og Ole-Magnus Olafsrud og Unni Sirevåg Lende: *Her er vi* (Lohses Forlag). Den tager nogle af de gode ting fra den humanistiske opdragelses-tænkning med (bl.a. visse ting fra Jesper Juuls bog), men tænker det ind i en kristen helhedsforståelse. Og så er den meget praktisk. Den anbefales.

Denne artikel var bragt på KPI's hjemmeside: www.kpi.dk